

آزمون مدل مدارا با رویکرد اسلامی در بافت زندگی زناشویی Examining the Tolerance Model with Islamic approach in the context of marital life

Reza Khojasteh Mehr
Shahid Chamran University of Ahvaz,
Ahvaz, Iran
Mozhgan Datli Bagi
Guidance and Counseling- Graduated
from Shahid Chamran University of
Ahvaz, Ahvaz, Iran
Zabihollah Abbaspour
Shahid Chamran University of Ahvaz,
Ahvaz, Iran

رضا خجسته‌مهر*
دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
مژگان داتلی بگی
راهنمایی و مشاوره - دانش‌آموخته دانشگاه شهید
چمران اهواز، اهواز، ایران
ذبیح‌اله عباس‌پور
دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

چکیده: مواجهه زن و شوهر با موقعیت‌هایی که علائق و نیازهایشان با یکدیگر همسو نیست اجتناب ناپذیر است ولی توانایی مدیریت تفاوت‌ها به شکل سازنده می‌تواند زوجین را برای ایجاد یک رابطه صمیمی یاری دهد. در فرهنگ اسلامی، مدارا بهترین شیوه برخورد با تفاوت‌ها در عرصه روابط انسانی معرفی شده است. هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی صمیمیت زناشویی بر اساس مدل مدارای دینی در روابط همسران بود. تعداد ۲۴۰ فرد متأهل (۱۸ زن و ۱۲۲ مرد) در این پژوهش شرکت کردند و از آنان خواسته شد مقیاس مدارا در روابط همسران (TSRS) و مقیاس صمیمیت (IS) را تکمیل کنند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مؤلفه‌های چهارگانه مدارا (همدلی و پذیرش همسر، کنترل هیجانی و صبر و تحمل، تسهیل فرایند رشد و شکوفایی همسر و احسان و گذشت نسبت به همسر) و نمره کل آن با صمیمیت زناشویی رابطه مثبت معنادار دارد. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد از بین چهار مؤلفه مدارا در روابط همسران به ترتیب متغیر همدلی و پذیرش و احسان و گذشت نسبت به همسر بیشترین سهم را در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی دارند. دو متغیر باقیمانده‌ی کنترل هیجانی و صبر و تحمل و تسهیل فرایند رشد و شکوفایی همسر به دلیل همپوشی با دیگر متغیرهای پیش‌بین از مدل رگرسیون خارج شدند. بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که مدارا با رویکرد اسلامی نقش تعیین‌کننده‌ای در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی ایفا می‌کند. یافته‌های به‌دست آمده از پژوهش حاضر می‌تواند مورد استفاده متخصصان و درمانگران خانواده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: مدارا، صمیمیت زناشویی، رویکرد اسلامی

Abstract: situations in which spouses' interests and needs are different are unavoidable. Yet, the ability to manage differences constructively assists couples establish intimate relationships. In an Islamic culture, tolerance is defined as the best way of dealing with differences in human relationships. The current research aimed to predict marital intimacy based on an Islamic model in spouses' relations. A total of 240 married couples (118 women and 122 men) participated in the study and filled out the Tolerance in Spouses' Relationships Scale (TSRS) and the Intimacy Scale (IS). The results of the research showed significantly positive correlations among the four components of tolerance (spouse's empathy and acceptance, emotional control and patience, facilitation of spouse's growth and actualization process, and beneficence and forgiveness toward spouse), its total score and marital intimacy. Also, the results revealed that spouse's empathy and acceptance as well as the beneficence and forgiveness toward spouse could predict marital intimacy more than other components. The remaining variables, emotional control and patience, and facilitation of spouse's growth and actualization process were excluded from the regression model because of overlapping with other predictor variables. According to the results of the research, one can conclude that tolerance with an Islamic approach plays a determining role in predicting marital intimacy. The findings of the present research can be used by specialists and family therapists.

Keywords: tolerance, marital intimacy, Islamic approach

*نشانی پستی نویسنده مسوول: اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه مشاوره. پست الکترونیکی: Khojasteh_r@scu.ac.ir

Received: 10 Jan 2018

Accepted: 20 Aug 2018

دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲۰ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۵/۲۹

ج ۷۲؛ مجلسی، ۱۴۰۳/ق/ کمره‌ای، ۱۳۶۴، ج ۲) و پژوهش‌های پیشین (خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۴؛ گاتمن، ۱۹۹۴؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ هایکس و همکاران، ۲۰۰۴؛ هواسی و همکاران، ۱۳۹۵) همسو است و با چندین احتمال تبیین می‌شود. بنابر آموزه‌های دینی، مدارا یک شیوه‌ی تربیتی ملایم و دلسوزانه است که باعث صمیمیت و گرمی بین همسران می‌شود و به دور از خشونت و سخت‌گیری و زبان تند و سرزنشگرانه است، چرا که ملایمت و نرمی از عوامل خوشبختی و ایجاد صمیمیت است (بانکی‌پورفرد، ۱۳۹۲؛ کلینی، ۱۴۰۷؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۲؛ مجلسی، ۱۴۰۳/ق/ کمره‌ای، ۱۳۶۴، ج ۲؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۱). طبق نظریه گاتمن، رفتارهای تبادلی مخرب به هنگام تعارض مانند سرزنش و توهین باعث ارزیابی منفی کلی فرد از رابطه می‌شود و ثبات و رضایت زناشویی را تهدید می‌کند اما رفتارهای سازنده مانند حرف‌های خوشایند و تلاش برای ترمیم و اصلاح فرد در تعارضات باعث ارزیابی مثبت از رابطه می‌شود و ثبات و رضایت زناشویی را افزایش می‌دهد (گاتمن، ۱۹۹۴).

نتایج پژوهش حاضر همچنین مشخص ساخت مؤلفه چهارم مدارا مبنی بر احسان و گذشت نسبت به همسر با صمیمیت زناشویی رابطه مثبتی دارد. یافته‌های این پژوهش با کلام خداوند متعال (قرآن: ۱۳: ۲۲؛ ۴۱: ۳۴؛ ۲۸: ۵۴؛ ۲۴: ۸) و روایات دینی (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۵؛ تمیمی آمدی، ۱۴۱۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۵) و سخنان علما و مفسرین منابع دینی (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶) و پژوهش‌های پیشین (اسنایدر، ۲۰۰۶؛ احتشام‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹؛ خجسته‌مهر، کرابی و رجبی، ۱۳۸۸؛ دان‌هام، ۲۰۰۸؛ به نقل از احتشام‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹؛ سالواتور و همکاران، ۲۰۱۱؛ سلطان‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱؛ گلدمن و گرینبرگ، ۲۰۰۶؛ ماگیار، ۲۰۰۱؛ به نقل از احتشام‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹؛ مک‌کلوگ و همکاران، ۱۹۹۸؛ به نقل از خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۸۸؛ یان و همکاران، ۲۰۱۰) همسو است و بر اساس چندین احتمال تبیین می‌شود. بنابر آموزه‌های دینی در احسان نسبت به همسر فرد مداراگر نه تنها بدی را با بدی پاسخ نمی‌دهد بلکه با خوبی و نیکی پاسخ می‌دهد. در پرتو آموزه‌های اسلام مدارا به‌عنوان یکی از عوامل ایجاد صمیمیت معرفی شده است (قرآن: ۱۳: ۲۲؛ ۲۸: ۵۴؛ ۲۴: ۸) چرا که هر کس بدی کند انتظار مقابله به مثل دارد، مخصوصاً افرادی که

نتایج مطالعه حاضر همچنین مشخص ساخت مؤلفه دوم مدارا مبنی بر کنترل هیجانی و صبر و تحمل با صمیمیت زناشویی رابطه مثبت دارد. نتایج پژوهش حاضر با کلام خداوند متعال (قرآن: ۴۱: ۳۵-۳۴) و روایات دینی (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰؛ کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱ و ۴؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۰۳) و پژوهش‌های پیشین (احمدی، ۱۳۸۲؛ به نقل از خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰؛ اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۳؛ اسنایدر، ۲۰۰۶؛ اولیاء، ۱۳۸۵؛ به نقل از خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰؛ خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۴؛ خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰؛ سلطان‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱؛ صدری دمیچی و همکاران، ۱۳۹۵؛ گلدمن و گرینبرگ، ۲۰۰۶) همسو است و با چندین احتمال تبیین می‌شود. مطابق آموزه‌های دینی وقتی انسانها با افزایش تدابیر عقلانی مالک نفس خویش می‌شوند و صبر پیشه می‌کنند این امر باعث تغییر رفتار همسر شده و همین تغییر و نتیجه دادن صبر و کنترل هیجانی همسر مداراگر نوعی پاداش برای او به حساب آمده و باعث می‌شود از رابطه خود راضی و بر صمیمیت او اضافه شود (بانکی‌پورفرد، ۱۳۹۲؛ تمیمی آمدی، ۱۴۱۰). بر اساس پژوهش‌های پیشین کنترل هیجانی قادر است با توانمند کردن فرد از لحاظ هیجانی (عاطفی)، برقراری روابط دوستانه و نزدیک با دیگران را آسان سازد و یکی از عوامل بروز رفتارهای تبادلی مخرب، تسلط هیجان منفی در حین بروز تعارض است. در واقع عدم تنظیم هیجان‌های منفی در روابط بین همسران، ممکن است باعث شود که افراد چنان سطح بالایی از برانگیختگی هیجان‌های منفی و آزاردهنده را تجربه کنند که برای رهایی از این تجربه دردناک رفتارهای مشکل‌آفرینی مانند خشونت را از خود بروز دهند (پاش و برادبوری، ۱۹۹۸؛ گاتمن، ۱۹۹۴). بنابر اظهار کریستینسن (۲۰۱۳) زوجین ابتدا با کینه و انزجار شروع می‌کنند و در نهایت به شیوه خود عمل می‌کنند تا تفاوت‌هایشان را از طریق درک متقابل بپذیرند و این امر موجب ایجاد رابطه‌ای کمتر خصمانه می‌شود؛ بنابراین زوجین می‌توانند رضایت زناشویی بهتری داشته باشند.

نتایج پژوهش حاضر نیز مشخص ساخت مؤلفه سوم مدارا مبنی بر تسهیل رشد و شکوفایی همسر با صمیمیت زناشویی رابطه مثبت دارد. یافته‌های این پژوهش با روایات دینی (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴/ق/ جنتی، ۱۳۸۲؛ مجلسی، ۱۴۰۳،

به مثل کنند زندگی تلخی خواهند داشت (بانکی‌پورفرد، ۱۳۹۲). از آن جایی که افراد مداراگر، در برابر بدی و کج خلقی همسر خود، با خوبی و نیکی به مقابله برمی‌خیزند، در نتیجه محبت و صمیمیت جای کینه و دشمنی‌ها را می‌گیرد (قرآن ۴۱: ۳۴؛ خامنه‌ای، ۱۳۷۹؛ به نقل از اکبری، ۱۳۸۹؛ مکارم شیرازی، ۱۳۸۶). از نظر گاتمن (۱۹۹۴) تعامل مثبت و روابط دوستانه اصلی‌ترین بعد رضایت زناشویی است و ثبات و پایداری رابطه مشترک در گذر زمان را تعیین و پیش‌بینی می‌کند. همان‌گونه که در بخش نتایج بیان شد متغیرهای باقیمانده‌ی عامل کنترل هیجانی و صبر و تحمل، و عامل تسهیل فرایند رشد و شکوفایی همسر، علیرغم رابطه خطی با صمیمیت زناشویی، به دلیل همپوشی با سایر متغیرهای پیش‌بین (یا به عبارت دیگر به دلیل همبستگی نسبی عوامل مدارا با همدیگر) از مدل رگرسیون صمیمیت زناشویی خارج شدند.

گروه نمونه پژوهش حاضر صرفاً شامل زنان و مردان شهر اهواز بود. پیشنهاد می‌شود برای آزمون روایی بیرونی پژوهش حاضر و نیز تأمین شواهد بیشتری برای روایی درونی پژوهش، رابطه مدل چهار عاملی مدارای دینی با صمیمیت زناشویی، در نمونه‌های متنوع‌تری که معرف جامعه ایرانی باشد تکرار و اجرا شود. استفاده از طرح همبستگی در پژوهش حاضر امکان تفسیرهای علت‌شناختی نتایج را با محدودیت مواجه می‌سازد. آزمایش اثر آموزش مدل پنج عاملی مدارا با رویکرد دینی بر صمیمیت زناشویی امکان تفسیر علت‌شناختی را در این زمینه فراهم می‌سازد. این پژوهش محدود به بررسی رابطه مدل مدارای دینی همسران با پیامد صمیمیت زناشویی بود. بررسی رابطه این مدل با سایر پیامدها و وضعیت‌های زناشویی (رضایت، سازگاری، و طلاق) امکان بیشتری را برای آزمون اعتبار این مدل فراهم می‌سازد. با توجه به رابطه مثبت معنادار مدارای دینی همسران با صمیمیت زناشویی، شناسایی پیش‌بین‌های این متغیر به روان‌شناسان و مشاوران خانواده توصیه می‌شود. این پژوهش محدود به نمونه‌ای از جامعه مسلمان بود. آزمون مدل مدارا در روابط همسران با رویکرد دینی برای پیش‌بینی صمیمیت زناشویی نمونه‌های غیرمسلمان جوامع دیگر، امکان مطالعه بین‌فرهنگی این مدل را فراهم می‌کند. نتایج پژوهش حاضر علاوه بر زوجین ناسازگار و ناراضی، برای زوج‌درمانگران و مشاوران خانواده نیز

تحمل کمی دارند چون خودشان از این دسته‌اند و گاه یک بدی را چند برابر پاسخ می‌گویند، هنگامی که ببینند طرف مقابل نه تنها بدی را به بدی پاسخ نمی‌دهد، بلکه با خوبی و نیکی پاسخ می‌دهد و در مقابل بدی‌های او مدارا می‌کند، این جاست که کینه‌ها و عداوت‌ها از درون جان برخاسته و جای آن را محبت و صمیمیت می‌گیرد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶). اگر فردی بخواهد رفتارهای منفی همسر را مقابله به مثل کند خواه نا خواه در یک دور منفی گرفتار خواهد شد و پیوسته بر تهدیدها و آسیب‌های زندگی وی اضافه خواهد شد (بانکی‌پورفرد، ۱۳۹۲). از سوی دیگر گذشت باعث کنترل تکانه‌های خصمانه و غلبه تدریجی بر نفرت و کینه می‌شود. گذشت می‌تواند به کاهش عواطف تضعیف‌کننده مانند خصومت، تلخ‌کامی و نفرت کمک کند (وورثینگتون و وات، ۱۹۹۹؛ به نقل از خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین بنابر پژوهش‌های پیشین، زوجینی که قادرند از وضعیت‌هایی که هیجان منفی در آنها تسلط می‌یابد فرار کنند درک بهتری از دیدگاه‌های همدیگر پیدا می‌کنند، برای بهبود رابطه احساس مسئولیت بیشتری می‌کنند و برای حل مشکلات زیربنایی رابطه مشارکت بیشتری به خرج می‌دهند؛ همچنین طبق این پژوهش‌ها از بین راهبردهای تنظیم هیجانی، ایجاد هیجان مثبت یکی از موثرترین راهبردهای تنظیم هیجانی زوجین است (سالواتور و همکاران، ۲۰۱۱).

در پاسخ به سوال دوم پژوهش مبنی بر اینکه کدام‌یک از مؤلفه‌های مدارا با رویکرد دینی قدرت بیشتری در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی دارد، نتایج نشان داد که از بین متغیرهای پیش‌بین، همدلی و پذیرش همسر بیشترین قدرت را در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی دارد. نگرش توجه‌آمیز به همسر و اعتبار بخشیدن به گفته‌های همسر باعث افزایش احترام و ارزش‌دهی به همسر می‌شود و این خود می‌تواند باعث کاهش مقاومت در زوجین و بهبود ارتباط آنان شود؛ در نتیجه سوء تفاهم در بین زوجین کاهش یافته و به جای آن حس همدلی و پذیرش همسر موجب افزایش صمیمیت زوجین می‌شود (انیل، ۲۰۱۶). همچنین در پاسخ به سوال دوم پژوهش مشخص شد که از بین مؤلفه‌های چهارگانه مدارا، عامل احسان و گذشت نسبت به همسر دومین سهم را در پیش‌بینی صمیمیت زناشویی دارد. اگر هر یک از زوجین بخواهند در برابر هر رفتار و کنشی از سوی همسر واکنش نشان دهند و مقابله

می‌تواند مفید باشد و تاکید متخصصان بر آموزش مدارا در مرحله قبل از ازدواج و پس از آن می‌تواند در

افزایش صمیمیت زوجین موثر باشد.

منابع

- ابن بابویه، م. (۱۴۱۳ق). *من لا یحضره الفقیه*. ج ۳، ۴، ۵. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- ابن شعبه حرانی، ح. ع. (۱۴۰۴ق). *تحف العقول*. ترجمه بهراد جعفری. (۱۳۸۱). تهران: دارالکتب الإسلامیة.
- ابن شعبه حرانی، ح. ع. (۱۴۰۴ق). *تحف العقول*. ترجمه احمد جنتی. (۱۳۸۲). تهران: مؤسسه امیر کبیر.
- ابن منظور، م. م. (۱۴۱۴ق). *لسان العرب*. بیروت: دارالفکر للطباعة و النشر و التوزیع- دارصادر.
- احتشام‌زاده، پ.، مکوندی، ب.، و باقری، ا. (۱۳۸۹). «رابطه بخشودگی، کمال‌گرایی و صمیمیت با رضایت زناشویی در جانبازان و همسران آنها». *یافته‌های نو در روانشناسی*، ۴، ۱۲۳-۱۳۶.
- افشانی، ع. (۱۳۸۱). *بررسی چگونگی تساهل سیاسی در تشکلهای دانشجویی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی. اکبری، ع. (۱۳۸۹). *مطلع عشق: گزیده‌ای از رهنمودهای حضرت آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای به زوج‌های جوان*. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ پانزدهم.
- ایروانی، ج. (۱۳۸۴). *خاستگاه مدارا و عفو از دیدگاه قرآن و حدیث*. *مجله الهیات و حقوق*، ۱۷، ۱۶۴-۱۸۵.
- آقا جمال خوانساری، م. م. ح. (۱۳۶۶). *شرح آقا جمال خوانساری بر غرر الحکم و درر الکلم*. تهران: دانشگاه تهران، چاپ چهارم.
- باگاروزی، د. (۲۰۰۱). «بهبود بخشی صمیمیت در ازدواج». ترجمه سید محمدرضا رضازاده و سید سعیدپورنقاش تهرانی (۱۳۸۶). تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء.
- بانکی پورفرد، ا. ح. (۱۳۹۲). *سردلبزان: عوامل آرامش‌بخش و نشاط‌آفرین در خانواده*. اصفهان: حدیث راه عشق.
- پولادی، ا.، جهانبخش، ا.، محمدی، ا. (۱۳۹۷). «پیش‌بینی صمیمیت زوجین از طریق الگوهای تربیت خانوادگی (سبک‌های فرزندپروری، جهت‌گیری مذهبی، الگوهای
- انسانی و رسانه‌ای تربیت خانوادگی». *پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده*، ۱۱، ۹۷-۱۱۱.
- تمیمی‌آمدی، ع. م. (۱۴۱۰). *غرر الحکم و درر الکلم*. قم: دارالکتب الإسلامی، چاپ دوم.
- توحیدی نژاد، ع. (۱۳۹۲). «مدارا و نقش آن در تحکیم و رشد خانواده». *حدیث حوزه*، ۶، ۸۸-۱۰۹.
- جوزی، ف.، و خیاطان، ف. (۱۳۹۵). «رابطه پذیرش ارتباطی با طرحواره‌های هیجانی بخشش و صمیمیت زوجین شهر اصفهان». *دومین کنفرانس بین‌المللی یافته‌های نوین علوم و تکنولوژی*، ۱۱-۱.
- حق‌شناس، ح. (۱۳۹۰). *طرح پنج عاملی ویژگی‌های شخصیتی (راهنمای تفسیر و هنجارهای آزمون NEO-PI-R و NEO-FFI)*. شیراز: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز.
- خجسته‌مهر، ر.، احمدی میلاسی، م.، و سودانی، م. (۱۳۹۳). «نقش تعدیل‌کننده تعهد دینی در رابطه بین سبک‌های دلبستگی ناایمن و صمیمیت زناشویی». *مجله روانشناسی معاصر*، ۹، ۴۳-۵۴.
- خجسته‌مهر، ر.، پارسی، ا.، و شیرالی‌نیا، خ. (۱۳۹۴). «نقش تعدیل‌کننده هیجان مثبت در رابطه بین هیجان منفی و تبادلات زناشویی مخرب در زنان». *روانشناسی خانواده*، ۱، ۴۹-۵۸.
- خجسته‌مهر، ر.، داتلی بگی، م.، و عباس‌پور، ذ. (۱۳۹۸). «ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش مدارا در روابط زناشویی مبتنی بر رویکرد اسلامی» (زیر چاپ).
- خجسته‌مهر، ر.، رضایی، ف.، و سودانی، م. (۱۳۹۴). «ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش سبک زناشویی دینی». *دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات اسلام و روانشناسی*، ۹، ۷-۲۵.
- خجسته‌مهر، ر.، روشن‌روان، ن.، و عباس‌پور، ذ. (۱۳۹۵). «ارزیابی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس‌های دیدگاه‌فهمی خود (SDPT) و دیدگاه‌فهمی همسر (ODPT)». *روانشناسی خانواده*، ۳، ۸۱-۹۲.

- خجسته‌مهر، ر.، کرایبی، ا.، و رجیبی، غ. (۱۳۸۸). «بررسی یک مدل پیشنهادی برای پیشایندها و پیامدهای گذشت در ازدواج». فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز، ۱۶، ۱۸۷-۱۵۸.
- دلبری، س.، و خاجوی مقدم، ل. (۱۳۹۳). «عوامل تقویت مدارا در خانواده از دیدگاه آیات و روایات». پژوهش‌های اجتماعی، اسلامی، ۱، ۱۵۰-۱۲۳.
- رفاهی، ژ.، و مقتدری، ن. (۱۳۹۲). «اثربخشی آموزش مهارت همدلی به شیوه گروهی بر افزایش صمیمیت زوجین». فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، شماره ۱، ۵۵-۴۴.
- سلطان‌زاده، ف.، فرح‌بخش، ک.، و جعفری، م. (۱۳۹۱). «بررسی تاثیر آموزش مدارا بارویکرد اسلامی برافزایش صمیمیت ارتباطی زنان متأهل شاهد و ایتارگر شهر اصفهان». سومین همایش ملی مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، ۸-۱.
- شریف‌الرضی، م. ح. (۱۴۱۴ق). نهج البلاغه (للصباحی صالح). قم: هجرت.
- صدری دمیرچی، ا.، اسدی شیشه‌گران، س.، و اسماعیلی قاضی ولویی، ف. (۱۳۹۵). «اثربخشی آموزش تنظیم هیجان بر تنظیم شناختی هیجان، احساس تنهایی و صمیمیت اجتماعی زنان دارای همسر معتاد». فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۵، ۴۶-۳۷.
- عمادی، ع. (۱۳۹۳). معیارها و شاخص‌های رفتاری رفیق در روابط همسران از منظر قرآن وحدیث و طراحی مقیاس آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم وحدیث گرایش اخلاق، دانشگاه قرآن وحدیث.
- فتحی آشتیانی، ع. (۱۳۸۸). آزمون‌های روان‌شناختی - ارزشیابی شخصیت و سلامت روان. تهران: انتشارات بعثت. کلینی، م. ی. (۱۴۰۷ق). الکافی (ط-الإسلامیة). ج ۱، ۲، ۴، ۵، ۸، تهران: دارالکتب الإسلامیة، چاپ چهارم.
- مجلسی، م. م. (۱۴۰۳ق). «بحار الانوار (ط- بیروت)». ج ۷۱ و ۷۲؛ ترجمه محمد باقر کمره‌ای. (۱۳۶۴). «آداب معاشرت، ترجمه جلد ۷۱ و ۷۲ بحار الانوار». ج ۲، تهران: اسلامیه.
- مجلسی، م. م. (۱۴۰۳ق). «بحار الانوار (ط- بیروت)». ج ۶۷، ۷۲، ۷۵، ۱۰۲، ۱۰۳، بیروت: دار إحياء التراث العربی، چاپ دوم.
- محمدی، م.، زهراکار، ک.، جهانگیری، ج.، داورنیا، ر.، شاکرمی، م.، و مرشدی، م. (۱۳۹۶). «بررسی کارایی مداخله آموزشی مبتنی بر مدل گاتمن بر صمیمیت زناشویی زنان». مجله سلامت و بهداشت، ۷۵، ۸۴-۸.
- مدنی، ی.، و مرادی، ز. (۱۳۹۷). «دیدگاه مشاوران و روان‌درمانگران درباره نقش دینداری در رضایت جنسی و صمیمیت زناشویی مراجعین: یک پژوهش کیفی». پژوهش‌های مشاوره، ۶۶، ۱۷۶-۱۳۷.
- مکارم شیرازی، ن. (۱۳۸۶). تفسیر نمونه. ج ۲۰، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست و هفتم.
- هواسی، ن.، زهراکار، ک.، و محسن‌زاده، ف. (۱۳۹۵). «بررسی اثربخشی زوج‌درمانی گروهی به روش گاتمن بر کاهش فرسودگی زناشویی زوجین». نشریه روان‌پرستاری، ۴، ۶۴-۵۹.

References

- Alex, R. (2011). Marriage relationship strengthens through tolerance [web log message]. Retrieved from <http://www.womenzmag.com/relationships/marriage/story-106-marriage-relationship-strengthens-through-tolerance>.
- Choacharles, C. (2009). Relationship: Tolerance. Socyberly [online forum comment]. Retrieved from <http://socyberly.com/relationships/relationship-tolerance/>.
- Christensen, A. (2013). *Integrated Behavioral Couple Therapy Workshop . Program manual*. NY: VA Family Services.
- Conway, J. (2002). Midlife dimensions Christian living resources. *From the web site: http://www.Midlife.Com*.
- Cordova, J. V., Jacobson, N. S., & Christensen, A. (1998). Acceptance versus change interventions in behavioral couple therapy: Impact on couples' in-session communication. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24, 437-455.

- Craig, B. (2000). Intimacy in marriage: emotionally focused marital education. *Clinical Psychiatry*, 67, 46-49.
- Crawford, M., & Rhoda, U. (2004). *Women and gender: A feminist psychology*. 4th edition. New York, NY, USA: McGraw-Hill.
- Goldman, R., & Greenberg, L. (2006). The effects of adding emotion-focused interventions to the therapeutic relationship in the treatment of depression. *Psychotherapy Research*, 16, 537-549.
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hickmon, W. A., Protinsky, H. O., & Singh, K. (1997). Increasing Marital Intimacy: Lessons from marital enrichment. *Journal of Contemporary Family Therapy*, 19, 581-589.
- Hicks, M., Mcwey, L., Bendon, K., & West, S. (2004). Using what premarital couples already know to inform marriage education: Integration of a Gottman model perspective. *Contemp Fam Ther*. 26, 97-113.
- Jacobson, N. S., & Christensen, A. (1996). *Integrative couple therapy: Promoting acceptance and change*. New York, NY: Norton & Company.
- Jazy, S. F. (2012). Investigating the effect of training tolerance with Islamic approach on increasing intimacy among married martyr's women in Isfahan. *Journal of Basic and Applied Scientific*, 3, 627-631. Retrieved from <http://www.textroad.com/pdf/JBASR/J>.
- Khojasteh Mehr, R., Kavand, M., & Soudani, M. (2017). The Interaction between sacrificing behaviors and equity perception: How does it contribute to marital intimacy? *Iranian Psychological Association*. 11, 175-195.
- Li, P. F., & Wickrama, K. A. S. (2014). Stressful life events, marital satisfaction, and marital management skills of Taiwanese couples. *Family Relations*. 63. 193-205.
- Manne, S., & Badr, H. (2008). Intimacy and relationship processes in couples' psychosocial adaptation to cancer. *Cancer*, 112, 2541-2555.
- Markson, G. (2006). How to practice tolerance in your marriage [Web log message]. Retrieved from <http://www.families.com/blog/how-to-practice-tolerance-in-your-marriage>.
- O'Neill, D. (2016). *Non-clinical couples' experiences of acceptance through tolerance in marriage: A phenomenological study*. A Ph.D dissertation in psychology, California school of professional psychology, international university of Irvine, California, USA.
- Ross, C. E. (2009). Marital satisfaction, psychology of the family. Retrieved from http://www.yorku.ca/ecross/psy3630/oct5_material_posted.pdf.
- Salvatore, J. E., Kuo, S. I., Steele, R. D., Simpson, J. A., & Collins, W. A. (2011). Recovering from conflict in romantic relationships: A developmental perspective. *Psychological Science*, 22, 376-383.
- Shahid, H., & Shahid, W. (2016). A study on tolerance role in marital satisfaction. *International Journal for Social Studies*, 2, 13-26.
- Shoaa kazemi, M., khosravy olya, Z., & mirzaee, Z. (2018). The effect of education of Sternberg's components of love on intimacy of couples. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 1, 1-7.
- Snyder, D. K. (2006). *Emotion regulation in families: Pathways to dysfunction and health*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Stulhofer, A., Ferreira, L. C., & Landripet, I. (2014). Emotional intimacy, sexual desire, and sexual satisfaction among partnered heterosexual men. *Sexual and Relationship Therapy*, 29, 229-244.

- Tanner, C. O. (2014). Difference, tolerance and cooperation. *Marriage and Family Living, 24*, 7-11.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review, 96*, 506-520.
- Yuan, J. W., McCarthy, M., Holley, S. R., & Levenson, R. W. (2010). Physiological down-regulation and positive emotion in marital interaction. *Emotion, 10*, 447-467.